

לתשע עשיריות תאנים, לפי מצבם של הגרוגרות עתה. **אלא אי אמרת לכמות שהן היו, משערים, הרי כשמפריש במידה — מרבה במעשרות הוא, כי אם נחשיב את הגרוגרות כמו שהיו בהיותן תאנים הרי צריך להפריש עשר גרוגרות על תשעים תאנים, ואילו כשמודד במידה הוא מפריש למעלה מעשר גרוגרות על תשעים תאנים! ?**

אלא, לא תוכיח ממשנה זו כלום, כי כאן בתרומה גדולה עסקינן הניטלת באומד, ואפשר להוסיף עליה כרצונו.

ורישא, כשמפריש מהתאנים על הגרוגרות, הרי הוא מפריש במנין משום המצוה לתרום בעין יפה, וסיפא, כשהוא בא להפריש מהגרוגרות על התאנים, הרי הוא מפריש במידה משום המצוה לתרום בעין יפה.

ותמהינן: **אי הכי, אימא סיפא: אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקצוע** [הוא הכלי שבו היו נותנים את הגרוגרות ומדביקים אותם בו לעיגולים גדולים] **על תשעים תאנים לחות שבכלכלה** [כלי שבו היו נותנים את התאנים הלחות בשעה שהיו קוטפין אותן].

ואי בתרומת גדולה מדובר — עשר על תשעים מאי עבידתיה?! שהרי אין מפרישים עשרה אחוזים תרומה גדולה.

אלא, הכא בתרומת מעשר, הניטלת מתוך המעשר, עסקינן, ותרומת מעשר, שהיא עשירית מהמעשר, ניטלת באומד ובעין יפה, ואבא אלעזר בן גמלא הוא שאמר משנה זו.

דתניא, אבא אלעזר בן גמלא אומר: נאמר

בתרומת מעשר **”ונחשב לכם ללויים תרומתכם, שהרמתם מעשר מן המעשר [כתרומה גדולה, הנקראת ראשית דגן, שהורמה מן תבואת הגורן]”**. **בשתי תרומות, הכתוב ”ונחשב לכם”, מדבר. אחת תרומה גדולה, ואחת תרומת מעשר. ללמדנו, כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד, שאין צריך למדוד את הפירות אלא**

נוטל באומד אחד מן החמישים ועושהו **ה-א** תרומה גדולה, **ובמחשבה, שאינו צריך להפריש בידיו, אלא נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר, כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה** [ואין זה לימוד של תרומת מעשר מתרומה גדולה, אלא ששתיהן נלמדות כאחת, מדכתיב בשתייהן **”ונחשב לכם”**].

וכן אנו למדים: **מה תרומה גדולה מצותה ליתן בעין יפה, אף תרומת מעשר בעין יפה.** ולכן כשהוא בא לעשר מתאנים על גרוגרות הרי הוא מעשר עשר תאנים על תשעים גרוגרות בעין יפה. כאילו היה נפח הגרוגרות עתה כמו נפח התאנים.

אלא שעתה פרכינן לצד ההפוך: **זמינה, מדברי רבי אלעזר עצמו בברייתא זו תוכיח הפוך. שהרי אמר רבי אלעזר בר רבי יוסי: אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקצוע על תשעים תאנים לחות שבכלכלה.**

אי אמרת בשלמא לכמות שהן היו משערינן, שפיר מחשבים את הגרוגרות כאילו היה בנפח של תאנים, כמו שהיו בעבר לפני שנתייבשו. אלא, אי אמרת כמות שהן עכשו משעריב, הרי כשמפריש עשר גרוגרות מצומקות על תשעים תאנים לחות מלאות — בציר להו השיעור שלהם, שהרי

מיד, אם כן קשה — במקום שאינו רגיל לעשות תאנים גרוגרות, אמאי לא יפריש מהתאנים? והתנן: מקום שיש כהן תורם מן היפה, מן התאנים, שהן יפות מהגרוגרות המצומקות, ויש להעדיף את התאנים היפות, למרות שאינן מתקיימות לאורך זמן, על הגרוגרות שאינן יפות, על אף שהגרוגרות מתקיימות לאורך זמן, שהרי יכול הכהן לאכלם מיד, לפני שירקיבו. ואם כן, מדוע במקום שאין רגיל לעשות מהתאנים גרוגרות לא יפריש מהתאנים?!

אלא, פשיטא, שמדובר דליכא כהן, ולכן במקום שאין רגיל לעשות מהתאנים גרוגרות לא יפריש מהתאנים כדי שלא יתקלקלו לפני שיגיעו ליד הכהן.

ואם כן, תיקשי: אימא סיפא — ולא יתרום גרוגרות על התאנים במנין, ואפילו במקום שרגילין לעשות תאנים גרוגרות.

ולא אומרים שאין הפסד לכהן שהרי גם הוא עתיד לעשות גרוגרות, אלא הולכים אחרי המצב הנוכחי, שכשהוא מפריש גרוגרות על תאנים במנין הוא ממעט בהפרשתו.

ואי מדובר דליכא כהן, אמאי לא יפריש מהגרוגרות? והתנן: מקום שאין כהן — תורם מן המתקיים ולא מן היפה?!

אלא פשיטא, שמדובר דאיכא כהן, ואם כן

אילו היה מודדס במידה הוא היה צריך להפריש יותר גרוגרות?!

ומשינין: כי אתא כאשר בא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר בשם רבי אלעזר: שאני גרוגרות, שבהן משערים כמות שהן עכשו, הואיל ויכול לשולקן⁽²³⁾ במים ולהחזירן כמות שהן⁽²⁴⁾ היו בעבר. מה שאין כן בבשר העגל שתפח ובבשר זקנה שנתמעך, שאי אפשר להחזירם לכמות שהיו, ובהם הוא שנחלקו שם כמות שהן או לכמות שהיו משערים.

תנו רבנן: תורמין תאנים על הגרוגרות במנין של עשר תאנים על תשעים גרוגרות, במקום שרגילין לעשות את התאנים גרוגרות. ולא תורמים גרוגרות על תאנים במנין, ואפילו במקום שרגילין לעשות תאנים גרוגרות! וכדמפרש ואזיל.

אמר מר: תורמין תאנים על הגרוגרות במקום שרגילין לעשות תאנים גרוגרות.

והוינן בה: במקום שרגילין — אין, יכול הוא לתרום תאנים, ויעשם גרוגרות, וישתמרו, אבל במקום שאין רגילין — לא, משום שצריך שיתרום דבר המתקיים, ואם אין רגילין לעשות מהתאנים גרוגרות הן יתקלקלו עד שימצא כהן ליתנם לו.

היכי דמי? אי דאיכא כהן ויכול ליתנם לו

להגיד כנגדה דבר שבקדושה. וכן פסק החתם סופר שמחיצה עשויה מקרח לא מועילה, כיון שעל ידי חום תימס, לכן כבר עכשו איננה נחשבת למחיצה.

24. החזון איש מקשה, הרי כל המצטמקים אם

23. החתם סופר [או"ח סימן פ"ט] מוכיח מכאן שצואה שמחמת הקור נקרשה והתקשתה כאבן, נשאר דינה כצואה, ואסור לומר דבר שבקדושה כנגדה, כיון שיכול להמיסה ותחזור לטריותה. וחולק בזה על המגן אברהם סימן פ"ב ס"ק ב' שסובר שדינה בזמן שקפואה כאבן, ומותר

ומשמרין לשם מצות מצה שלא יחמיצו בשעת הלישה והעריכה.⁽²⁾

ואם החמיץ אפילו את שיריה של המנחה, לאחר שנקמצה, שעומדים לאכילה לכהנים — עובר בלא תעשה, וכפי שיתבאר בגמרא.

ומביאה המשנה את המקור לחיוב שימור בעבודות המנחה:

שנאמר במנחה, לפני שנקמצה "כל המנחה אשר תקריבו לה, לא תעשה חמץ".

וחייב על חימוץ המנחה הן בשעת לישתה, והן על עריכתה בחימוץ, והן על אפייתה בחימוץ.

גמרא:

שינו במשנה שאפילו על החמצת שיירי המנחה עוברים בלא תעשה

והוינן בה: מנא הני מילי שגם על חימוץ השיריים עוברים בלא תעשה? שהרי בפסוק המובא במשנה נאמר איסור החימוץ רק כאשר הקומץ, המוקטר לגבוה, נמצא בתוכה.

אמר ריש לקיש: דאמר קרא בפרשת צו: "לא

קשה — האם נאמר כי רישא של הברייתא שכתוב תורמין תאנים על הגרוגרות רק במקום שרגילין לעשות גרוגרות ולא במקום שאין רגילין לעשות תאנים גרוגרות מדובר היכן דליכא כהן, ואילו סיפא שכתוב שאין מפרישין גרוגרות על התאנים אפילו במקום שרגיל לעשות תאנים גרוגרות מדובר היכן דאיכא כהן, ולא נעמיד את הרישא והסיפא באותו ענין!?

ומשנינן: איך, רישא — דליכא כהן, סיפא — דאיכא כהן.

אמר רב פפא: שמע מינה מזה שמעמידים את הרישא והסיפא של הברייתא באוקימתא שונה ולא מתרצים שמדובר שאין כהן, ורישא הולכת לפי רבנן, וסיפא הולכת לפי רבי יהודה שחולק על רבנן וסובר שלעולם תורם מן היפה ולא מן המתקיים, ואפילו במקום שרגיל לעשות גרוגרות, שדחקינן ומוקמינן מתניתא בתרי טעמי [בשתי אוקימתות שונות, כגון כאן. שמעמידים את הרישא שאין כהן ובסיפא שיש כהן] ולא מוקמינן לברייתא בתרי תנאי.

מתניתין:

כל המנחות נילושות במים פושרין, הואיל ושמן מועט, ואי אפשר לאפותן מבלי שילשו אותן במים.⁽¹⁾

1. תוס', נו א ד"ה מנחת. וכתב החזו"א "וזהו מכונת התורה, אף שלא נאמר!"

2. עיין חזו"א לה א.

יבושלו במים יתפחו ויחזרו לגודלם הקודם, ומדוע הגמרא מייחסת תכונה זו רק לגרוגרות? ומתוך, שצריך לומר, שכולם אינם חוזרים למה שהיו אלא יצירה חדשה יש כאן, ובגרוגרות הן חוזרים למצבם הקודם.

ילפינן, דההוא מיבעי ליה לכדתניא. אלא מסמיכות הכתוב "חלקם" אל "לא תאפה" קאמרינן, שיש ללמוד מסמיכות זאת שגם על השיריים, שהם חלקם של הכהנים, לוקים משום חימוץ.

ופרכינן: ואימא כוליה סמיכות של "חלקם" ל"לא תאפה" להכי הוא דאתא, ללמד שאפילו על חימוץ השיריים חייבים, ומנין לך לומר שגם בשיריים יהיה חייב שלשה חיובי מלקות נפרדות על לישתם וערכתם ואפייתם בחימוץ?

ומשנינן: אם כן, לכתוב רחמנא "חלקם" — לא תאפה חמין, ומכאן היינו לומדים שחייב על שירי המנחה משום חימוץ, מאי "לא תאפה חמין" — חלקם?

שמעת מיניה תרתי, שלוקה על חימוץ השיריים, ולוקה על כל עשייה ועשייה לחוד.

והוינן בה: ואימא: אפייה, דפרט בה רחמנא, ליחייב עליה חדא חיוב מלקות, ואילו אינך, לישא ועריכה, שלא נכתבו בפרט, ליחייב חדא בלבד אכולהו?

ומשנינן: גם על לישא ועריכה צריך להתחייב על כל חדא וחדא, משום דהוה מעשה האפיה דבר שהיה בכלל עשיות המנחה, ויצא מן הכלל להכתב בפני עצמו, ללמד.

הילכך, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, שחייב על כל עשייה ועשייה בפני עצמה.

והוינן בה: ואימא: "לא תעשה" כלל, "לא תאפה" פרט, ואם כן, הווי כלל ופרט, ולפי כללי המידות שהתורה נדרשת בהן, הרי אין

תאפה חמין חלקם, אפילו שארית המנחה, שהיא חלקם של הכהנים, גם היא לא תאפה חמין?

ותמהינן: וכי האי קרא להכי הוא דאתא?

והרי האי קרא מיבעי ליה לכדתניא: "לא תאפה חמין" האמור בפרשת צו, מה תלמוד לומר?

והלא כבר נאמר בפרשת ויקרא "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמין"?

אלא בא הכתוב ללמדנו: יכול לא יהא חייב אלא מלקות אחת על כולם, דהיינו על כל מעשי המנחה שעשה בחימוץ, תלמוד לומר "לא תאפה חמין".

שהרי אפייה בכלל שאר מעשי המנחה היתה, ופשיטא שהיה חייב גם על אפיית המנחה בחימוץ, ואם כן, למה יצאת אפייה מכלל העשיות להכתב במיוחד?

להקיש אליה את שאר העשיות שבמנחה, וללמדנו: מה אפייה, שהיא עשייה מיוחדת, שהיא מעשה יחידי, והיינו מעשה חשוב בפני עצמו, וחייבין עליה חיוב מלקות על עשייתה בחימוץ בפני עצמה. אף אני אביא לישתה ועריכתה של עיסת המנחה, וכל מעשה יחידי שבה, לאיתווי "קישוף", שמחליק במים את פניה של העיסה, לאחר שערך את צורתה, שהוא מעשה יחידי בפני עצמו, אף על פי שאינו "מעשה" כל כך, וחייבין עליה חיוב מלקות בפני עצמה.

ואם כן, דלהכי הוא דאתא, מנא לך שאפילו על חימוץ השיריים חייבים?

ומתריצינן: אנו, לא מ"לא תאפה" כשלעצמו